

Καταγραφή απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση παιδιών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες. Η περίπτωση των εκπαιδευτικών του Νομού Αχαΐας

The views of primary school teachers on the utilization of art in educating students with mild learning difficulties. The case of teachers in the Achaia prefecture

Ιωσήφ Φραγκούλης, Επίκουρος Καθηγητής ΑΣΠΑΙΤΕ, Καθηγητής – Σύμβουλος ΕΑΠ (sfaka@otenet.gr)

Αιμιλία Μίχαλου, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Msc, (aim_michalou@yahoo.gr)

Iosif Fragoulis, As. Professor School of Pedagogical and Technological Education, Tutor Hellenic Open University (sfaka@otenet.gr)

Aimila Michalou, Teacher in Primary Education, MA, (aim_michalou@yahoo.gr)

Abstract: This work is aimed at recording the views of teachers who are employed in integration classes and special education schools, on the utilization of art while working with students that present mild learning difficulties. The first part of this paper presents the frame for utilizing art within the educational process and highlights the potential for efficient learning on behalf of these students. A survey on the most important models that have been proposed by field-experts is also presented giving special emphasis to the model introduced by Perkins. The term learning difficulties is thoroughly analyzed and presented the milder of them. The second part of this work is dedicated to the description of the research methodology and the presentation of the most important findings. The paper is concluded with the drawing of conclusions related to the efficient utilization of art in the context of educating students with mild learning difficulties.

Περίληψη: Στην εργασία αυτή καταγράφονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών οι οποίοι υπηρετούν σε τμήματα ένταξης και σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής σε σχέση με την αξιοποίηση έργων τέχνης στην εκπαίδευση μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες. Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται το πλαίσιο αξιοποίησης έργων τέχνης στην εκπαίδευση καθώς και οι δυνατότητες που αυτό προσφέρει για αποτελεσματική μάθηση σε μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες. Παρουσιάζονται τα σημαντικότερα μοντέλα που έχουν προταθεί από τους θεωρητικούς του πεδίου και αναλύεται εκτενώς το μοντέλο του Perkins. Αναλύεται ο όρος μαθησιακές δυσκολίες και παρουσιάζονται οι ηπιότερες από τις μαθησιακές δυσκολίες. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας περιγράφεται η μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας και παρουσιάζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα που προέκυψαν από την υλοποίησή της. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματική αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες.

Λέξεις κλειδιά: αξιοποίηση της τέχνης, ήπιες μαθησιακές δυσκολίες

Εισαγωγή

Πολλοί θεωρητικοί όπως ο Gardner ο Eisner, ο Perkins, και ο Κόκκος, έχουν διατυπώσει την άποψη πως η εκπαίδευση μέσα από την αξιοποίηση έργων τέχνης συμβάλλει στη διαδικασία της μάθησης, ενώ παράλληλα βοηθά τους εκπαιδευόμενους να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες, όπως κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, συναισθηματική έκφραση, απαραίτητες για την άσκηση του ρόλου τους ως ενεργών πολιτών (Gardner,1990; Perkins,1994;Eisner,2002; Κόκκος, 2011; Phillips & Fragoulis, 2012).

Η αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση συμβάλλει στην ολιστική προσέγγιση της γνώσης, στην κατανόηση του εαυτού μας, καθώς και της πραγματικότητας που μας περιβάλλει (Μέγα, 2011).

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας επιχειρείται η καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με την αξιοποίηση της τέχνης στο πλαίσιο άσκησης του διδακτικού τους έργου σε μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες. Ειδικότερα διερευνώνται: η γνώση των μορφών τέχνης από τους εκπαιδευτικούς καθώς και ο βαθμός αξιοποίησής τους στο πλαίσιο άσκησης του διδακτικού τους έργου, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την αξιοποίηση διαφόρων μορφών της τέχνης στην εκπαίδευση μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες, οι ανάγκες των εκπαιδευτικών για συστηματική επιμόρφωσή τους στην αξιοποίηση της συγκεκριμένης μεθόδου, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο επιθυμούν να γίνεται η επιμόρφωσή τους.

1. Αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση

Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται τόσο στο πεδίο της τυπικής εκπαίδευσης όσο και της μη τυπικής μια μορφή εκπαίδευσης η οποία στηρίζεται στην αξιοποίηση της τέχνης για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η εκπαίδευση μέσα από την τέχνη συνίσταται στην παρεμβολή έργων τέχνης σχετικών με το αντικείμενο της διδασκαλίας, στο πλαίσιο επεξεργασίας ενός μαθησιακού αντικειμένου. Μέσα από την προσέγγιση των έργων τέχνης τα νοήματα των έργων αποκαλύπτονται, και στη συνέχεια αξιοποιούνται ως αφορμή για την βαθύτερη προσέγγιση των εξεταζόμενων θεμάτων (Κόκκος, 2011).

Συστηματικές προσπάθειες για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της τυπικής εκπαίδευσης στην αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαίδευση υλοποιήθηκαν στη χώρα μας κατά το σχολικό έτος 2011-2012 στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης», καθώς και από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο κατά το Ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 στο πλαίσιο των Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών «Σπουδές στην Εκπαίδευση και Εκπαίδευση Ενηλίκων».

Ανάλογες πρωτοβουλίες έχουν αναληφθεί από την Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων για επιμόρφωση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών ενηλίκων στην αξιοποίηση έργων τέχνης στη διδακτική πράξη.

2. Μοντέλα προσέγγισης έργων τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία

Τα μοντέλα προσέγγισης έργων τέχνης παρέχουν ένα θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο ο εκπαιδευόμενος σταδιακά προσεγγίζει ένα έργο τέχνης, εισέρχεται σε τομείς βαθύτερης κατανόησής του ενεργοποιώντας την κριτική και στοχαστική του διάθεση (Κόκκος, 2011:44).

Στη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία περιγράφονται τέσσερα μοντέλα. Τα μοντέλα αυτά είναι των Feldman, Brondy, Anderson και Perkins.

Σύμφωνα με τον Feldman (1967) η προσέγγιση ενός έργου τέχνης γίνεται μέσα από τέσσερις αλληλοσχετιζόμενες φάσεις: περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και αξιολόγηση.

Το μοντέλο του Broudy (1972) το οποίο είναι συγγενές με αυτό του Feldman δίνει ενδιαφέρον στον τομέα ενεργοποίησης των αισθητικών παρατηρήσεων ενός έργου τέχνης (πχ. αναζήτηση σχημάτων, όγκων, τρόπου σύνδεσής τους) καθώς και στον εντοπισμό της εκφραστικότητας που αποπνέει το έργο τέχνης.

Το μοντέλο του Anderson (1993) περιλαμβάνει τις εξής στοχαστικές διεργασίες: αρχική αντίδραση, περιγραφή, ερμηνεία, αξιολόγηση. Παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με το μοντέλο του Feldman, αλλά διαφοροποιείται από αυτό στην πρώτη φάση της αρχικής αντίδρασης. Στο πλαίσιο αυτού του μοντέλου και ειδικότερα στην πρώτη φάση ο εκπαιδευόμενος προχωρά στη διατύπωση μιας ενστικτώδους αντίδρασης για το έργο που παρατηρεί.

Στα προαναφερόμενα μοντέλα η ανάλυση ενός έργου τέχνης στηρίζεται στον εντοπισμό και στην παρατήρηση ενός θέματος το οποίο προσεγγίζεται σταδιακά, ξεκινώντας από τα άμεσα αντιληπτικά χαρακτηριστικά του για να καταλήξει στα «εσωτερικά-βαθύτερα» χαρακτηριστικά του, δηλαδή στο βαθύτερο νόημα του έργου.

3. Το μοντέλο ανάλυσης έργων τέχνης του Perkins

Σύμφωνα με τον Perkins η προσέγγιση έργων τέχνης γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο παρατηρητής να μπορεί να διακρίνει: α) τις βασικές δράσεις που ενεργοποιούν τη στοχαστική διάθεση, β) τις πιθανές ερωτήσεις που μπορούν να προκαλέσουν τη στοχαστική δράση, γ) τις διδακτικές ενέργειες που χρειάζεται να κάνει κάποιος προκειμένου να προκαλέσει στοχασμό. Τα τρία αυτά στοιχεία δομούν μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία για στοχαστική παρατήρηση έργων τέχνης.

Το μοντέλο του Perkins θεωρείται πιο ολοκληρωμένο σε σχέση με άλλα μοντέλα που έχουν κατά καιρούς προταθεί, καθώς μπορεί με ελάχιστες κάθε φορά τροποποιήσεις να έχει εφαρμογή στην προσέγγιση ποικίλων έργων τέχνης (Μέγα, 2002; Κόκκος & Μέγα, 2007; Κούσουλας & Μέγα, 2005).

Στο πλαίσιο της διαδικασίας παρατήρησης έργων τέχνης που προτείνει ο Perkins, ο παρατηρητής υιοθετεί μια τεκμηριωμένη ματιά στην παρατήρησή τους. Δεν περιορίζεται μόνο σε αξιολογικές κρίσεις του τύπου «μου αρέσει» ή «δεν μου αρέσει», αλλά παρατηρώντας συγκεκριμένα στοιχεία του έργου τέχνης αναπτύσσει μεθοδευμένα μια επιχειρηματολογία η οποία δυναμώνει τη γνώμη του για το έργο τέχνης (Κόκκος & Μέγα, 2007: 17).

Ο Perkins υποστηρίζει ότι οι εκπαιδευόμενοι μέσα από αυτή τη διαδικασία όχι μόνο εμπλουτίζουν την αισθητική τους εμπειρία, αλλά παράλληλα καλλιεργούν μια κριτική-στοχαστική διάθεση απέναντι στα γεγονότα εντός και εκτός του εκπαιδευτικού πλαισίου (Perkins, 1994:87-89).

Το μοντέλο του Perkins αποτελείται από τέσσερις φάσεις οι οποίες είναι συσχετιζόμενες μεταξύ τους.

Πρώτη Φάση: Χρόνος για παρατήρηση

Στην πρώτη φάση οι εκπαιδευόμενοι παρατηρούν προσεκτικά ένα έργο τέχνης χωρίς να το ερμηνεύουν ή να το κρίνουν. Έρχονται σε μια πρώτη αισθητική επαφή με το έργο που παρατηρούν. Στο πλαίσιο αυτής της φάσης οι μαθητές δεν προβαίνουν σε ερμηνείες, αλλά προβαίνουν σε «αντικειμενική παρατήρηση» αυτών που βλέπουν. Αξιοποιούν στην προσέγγιση του έργου τις προϋπάρχουσες εμπειρίες τους και προβαίνουν σε αρχικές εκτιμήσεις (Perkins, 1994:42-46).

Δεύτερη Φάση: Ανοικτή και περιπετειώδης παρατήρηση

Σε αυτή τη φάση οι εκπαιδευόμενοι παρατηρούν το έργο τέχνης με ανοικτό πνεύμα και δημιουργική διάθεση. Παρατηρούν προσεκτικά το έργο με τη λογική « Τι θα ήθελε ο καλλιτέχνης να παρατηρήσουμε». Σε αυτή τη φάση ενεργοποιείται η ανοικτή σκέψη με στόχο όχι την ερμηνεία του έργου τέχνης, αλλά την καλύτερη δυνατή παρατήρησή του. Τα δεδομένα του έργου προσεγγίζονται με μια δημιουργικότερη ματιά (Perkins, 1994:54-56).

Τρίτη Φάση: Αναλυτική και βαθύτερη παρατήρηση

Στη φάση αυτή οι εκπαιδευόμενοι με βάση τα στοιχεία που συγκέντρωσαν στις προηγούμενες φάσεις εμβαθύνουν στην ερμηνεία του έργου. Προσπαθούν να δώσουν απαντήσεις στα ρωτήματα που τους γεννήθηκαν στις δύο προηγούμενες φάσεις. Παράλληλα εξηγούν, τεκμηριώνουν τις απόψεις τους, εξάγουν συμπεράσματα. Η αναλυτική παρατήρηση αυτής της μορφής αποτελεί έναν διεισδυτικό τρόπο προσέγγισης της πραγματικότητας, ο οποίος ενεργοποιεί τη στοχαστική διάθεση των μαθητών (Perkins, 1994:67-68).

Τέταρτη Φάση: Ανασκόπηση της διεργασίας

Στο πλαίσιο της τέταρτης φάσης οι εκπαιδευόμενοι προσεγγίζουν το έργο στην ολότητά του αξιοποιώντας την εμπειρία της παρατήρησης των προηγούμενων φάσεων. Αναστοχάζονται και προχωρούν στη γραφή ενός κειμένου σχετικά με όσα βίωσαν κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, παρουσιάζοντας σε αυτό τους μετασχηματισμούς που επήλθαν στις αρχικές σκέψεις, παραδοχές και υποθέσεις τους για το έργο τέχνης. Σε αυτή τη φάση οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές όπως δραματοποίηση, συζήτηση στην ολομέλεια, εργασία σε ομάδες κτλ (Μέγα,2002).

4. Ήπιες μαθησιακές δυσκολίες

Το θέμα των μαθησιακών δυσκολιών στην εκπαιδευτική πράξη είναι ιδιαίτερα μεγάλο, κάποτε ομιχλώδες και αρκετές φορές δυσεπίλυτο. Οι θεωρητικές θέσεις, αλλά και τα ερευνητικά δεδομένα συναρτώμενα με επιμέρους θέματα του χώρου αυτού, συχνά δίστανται. Αυτό ίσως οφείλεται στην πολύπλοκη φύση του προβλήματος, καθώς επίσης και στο επιστημονικό πεδίο στο οποίο ανήκει ο μελετητής, το οποίο του δίνει σε αρκετές περιπτώσεις διαφορετικό προσανατολισμό γι' αυτό το θέμα (Καυκούλα,2010).

Με τον όρο «ήπιες μαθησιακές δυσκολίες» δεν αναφερόμαστε στα παιδιά που χρειάζονται ειδική εκπαίδευση, αλλά στα παιδιά που αντιμετωπίζουν «κοινές» μαθησιακές δυσκολίες. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν παιδιά τα οποία δυσκολεύονται στο να αποκτήσουν δεξιότητες ανάγνωσης, κατανόησης κειμένου, γραπτής και προφορικής έκφρασης, κατανόησης προφορικού λόγου, εκτέλεσης μαθηματικών πράξεων (Καυκούλα,2010). Τα παιδιά αυτής της κατηγορίας δεν παρουσιάζουν κάποια οπτική ή ακουστική βλάβη, νοητική καθυστέρηση ή συναισθηματική διαταραχή (Τριλιανός,1992:2005).

Τα παιδιά με «ήπιες μαθησιακές δυσκολίες» σε αρκετές περιπτώσεις εμφανίζουν δευτερογενή συμπτώματα όπως: υπερκινητικότητα, διαταραχές συγκέντρωσης και προσοχής, δυσκολίες στα σχολικά μαθήματα, συναισθηματική αταξία, αταξία μνήμης και σκέψης, προβλήματα γλωσσικής ανάπτυξης, κοινωνικής συμπεριφοράς τα οποία επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την ομαλή παρακολούθηση των σχολικών μαθημάτων, καθώς και την επίδοσή τους στα μαθήματα του σχολείου (Κυπριωτάκης,1989:59; Κολιάδης,1994; Αλεξάνδρου,1998:63; Καυκούλα,2010).

Το σύγχρονο σχολείο βρίσκεται αντιμέτωπο με την πρόκληση της προσπάθειας να ωφεληθούν όλα τα παιδιά από τις διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται στις σχολικές αίθουσες. Η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει το προφίλ της κάθε τάξης, λόγω της πολυπολιτισμικότητας αλλά και της φοίτησης παιδιών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες συνηγορεί υπέρ της προσπάθειας εφαρμογής μεθόδων και πρακτικών μάθησης οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία (Μπότας, 2008). Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών που αντιμετωπίζουν μαθησιακές

δυσκολίες ευνοείται από την αξιοποίηση ενεργητικών συμμετοχικών μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας (Ημέλλου, 2011).

5. Μεθοδολογία έρευνας

5.1 Σκοπός έρευνας

Σκοπός τη παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής όσον αφορά την αξιοποίηση της τέχνης στο πλαίσιο της διδασκαλίας τους σε μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες.

5.2 Στόχοι έρευνας

Να διαπιστωθεί αν οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν και αξιοποιούν έργα τέχνης στο πλαίσιο της διδασκαλίας τους.

Να διαπιστωθεί αν οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η τέχνη μπορεί να διευκολύνει στη μαθησιακή τους πορεία των μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες.

Να διαπιστωθούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την αξιοποίηση της τέχνης στο εκπαιδευτικό- διδακτικό τους έργο.

Να διαπιστωθούν οι επιμέρους τομείς στους οποίους θα επιθυμούσαν να επιμορφωθούν οι εκπαιδευτικοί σε θέματα που αφορούν την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία.

5.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η γνώση των έργων τέχνης από τους εκπαιδευτικούς εξαρτάται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

Η αξιοποίηση έργων τέχνης από τους εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο της διδασκαλίας τους εξαρτάται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με την αξιοποίηση των έργων τέχνης στην εκπαίδευση μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες εξαρτάται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην αξιοποίηση έργων τέχνης στο πλαίσιο υλοποίησης της μαθησιακής διαδικασίας εξαρτώνται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

Η επιθυμία των εκπαιδευτικών για επιμόρφωσή τους στη χρήση της τέχνης στο πλαίσιο άσκησης του διδακτικού τους έργου εξαρτάται από τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά;

5.4 Πληθυσμός- Δείγμα έρευνας

Ο πληθυσμός της ερευνάς αποτελείται από 91 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (δασκάλους, εκπαιδευτικό προσωπικό ειδικοτήτων, ειδικό βοηθητικό προσωπικό) οι οποίοι υπηρετούν σε τμήματα ένταξης και σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής στο Νομό Αχαΐας. Αποστείλαμε μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας ερωτηματολόγια στις προαναφερόμενες σχολικές μονάδες και ζητήσαμε από τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε αυτές να τα συμπληρώσουν. Από τα ερωτηματολόγια που στείλαμε συμπληρώθηκαν και επεστράφησαν 70. Τα 70 άτομα που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνάς μας.

5.5 Περιορισμοί έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε συγκεκριμένο δείγμα εκπαιδευτικών οι οποίοι υπηρετούν σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής στο Νομό Αχαΐας και ως εκ τούτου τα αποτελέσματά της δεν μπορούν να γενικευθούν στο σύνολο των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι υπηρετούν σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής σε όλη την επικράτεια.

5.6 Εργαλεία Συλλογής Δεδομένων

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο συλλογής δεδομένων το ερωτηματολόγιο. Το συγκεκριμένο εργαλείο επιλέχθηκε καθώς μπορεί να εξασφαλίσει την συλλογή πληροφοριών από σχετικά μεγάλο αριθμό ατόμων σε σύντομο χρονικό διάστημα. Επιπλέον λόγω της ανωνυμίας των συμμετεχόντων είναι δυνατόν να αυξηθεί σημαντικά ο βαθμός ανταπόκρισης αλλά και ειλικρίνειας των απαντήσεων τους (Bell 1997; Cohen & Manion 1997; Javeau 2000; Βάμβουκας, 2006). Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο περιελάμβανε ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου και χωρίστηκε σε έξι επιμέρους ενότητες.

Η πρώτη ενότητα περιελάμβανε ερωτήσεις οι οποίες είχαν σχέση με τα προσωπικά στοιχεία των ερωτώμενων όπως φύλο, ηλικία, ειδικότητα, μεταπτυχιακές σπουδές, έτη διδακτικής εμπειρίας και τύπο σχολείου στο οποίο υπηρετούν.

Η δεύτερη ενότητα περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με την γενικότερη γνώση τους γύρω από τα έργα τέχνης.

Η τρίτη ενότητα περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με την αξιοποίηση των έργων τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία.

Η τέταρτη ενότητα περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με την αξιοποίηση των έργων τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες.

Η πέμπτη ενότητα περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή έργων τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία.

Τέλος η έκτη ενότητα έδινε στους συμμετέχοντες την δυνατότητα να εκφράσουν την άποψη τους για θέματα επιμόρφωσης στη χρήση της τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία.

5.7 Στατιστική Επεξεργασία

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος Statistical Package for Social Sciences (SPSS) έκδοση 17.0 για Windows για μονομεταβλητή και διμεταβλητή ανάλυση των αποτελεσμάτων. Στο πρώτο στάδιο της επεξεργασίας υπολογίστηκαν οι συχνότητες των απαντήσεων ανά θεματική κατηγορία και τα ποσοστά τους (%). Στη συνέχεια υπολογίστηκαν και συγκρίθηκαν οι μέσοι όροι των δημογραφικών στοιχείων και έγινε σύγκριση των μέσων όρων με χρήση της κατανομής Chi-square test.

6. Αποτελέσματα

6.1 Προφίλ Δείγματος

Στην έρευνα συμμετείχαν 70 υποκείμενα, 21 άνδρες (30.0%) και 49 γυναίκες (70.0%) (δάσκαλοι, εκπαιδευτικό προσωπικό ειδικοτήτων, ειδικό βοηθητικό προσωπικό) οι οποίοι υπηρετούν σε τμήματα ένταξης και σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής στο Νομό Αχαΐας.

Πίνακας 1. Συμμετέχοντες στην έρευνα

Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό %
Άνδρες	21	30
Γυναίκες	49	70
Σύνολο	70	100.0

Στην πλειοψηφία τους 33 υποκείμενα (47.1%) είχαν από 11-20 έτη διδακτικής προϋπηρεσίας, 25 υποκείμενα (35.8%) είχαν από 1-10 έτη διδακτικής προϋπηρεσίας, ενώ 12 υποκείμενα (17.1%) είχαν από 21- 30 έτη διδακτικής προϋπηρεσίας.

Πίνακας 2. Έτη διδακτικής προϋπηρεσίας συμμετεχόντων

Έτη προϋπηρεσίας	Συχνότητα	Ποσοστό %
1-10 έτη	25	35.8
11-20 έτη	33	47.1
21-30 έτη	12	17.1
Σύνολο	70	100.0

Από τα υποκείμενα της έρευνας 15 (21.4%) είχαν ολοκληρώσει την φοίτηση τους σε Διδασκαλεία Δημοτικής Εκπαίδευσης, ενώ 1 υποκείμενο (1.4%) ήταν κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών. Τα υπόλοιπα 54 υποκείμενα (77.2%) δεν είχαν φοιτήσει σε κάποιο από τα Διδασκαλεία Δημοτικής Εκπαίδευσης ή δεν είχαν μεταπτυχιακό δίπλωμα.

6.2 Γνώση Έργων Τέχνης

Ανιχνεύοντας το περιεχόμενο που προσδίδουν στον όρο έργα τέχνης, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να σημειώσουν τις μορφές τέχνης που τους έρχονται στον μυαλό όταν ακούν αυτόν τον όρο. Από τους συμμετέχοντες 67 υποκείμενα (95.7%) ανέφεραν την ζωγραφική, 57 υποκείμενα (81.4%) ανέφεραν την Γλυπτική και την Γλυπτική- Χαρακτική, 49 υποκείμενα (70%) ανέφεραν τη Μουσική, 42 υποκείμενα (60 %) ανέφεραν το Θέατρο και την Λογοτεχνία και 34 υποκείμενα (48.6%) το Χορό και τον Κινηματογράφο.

Πίνακας 3. Περιεχόμενο του όρου έργα τέχνης

Περιεχόμενο	Συχνότητα		Ποσοστό %	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Μουσική	49	21	70	30
Ζωγραφική	67	3	95.7	4.3
Γλυπτική	57	13	81.4	18.6
Λογοτεχνία	42	28	60	40
Χορός	34	36	48.6	51.4
Θέατρο	42	28	60	40
Κινηματογράφος	34	36	48.6	51.4
Γλυπτική-Χαρακτική	57	13	81.4	18.6

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$) και τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,00$).

Από τις προαναφερόμενες μορφές τέχνης 62 εκπαιδευτικοί (88.6%) έχουν ήδη αξιοποιήσει στην διδασκαλία τους την Ζωγραφική, 57 εκπαιδευτικοί (81.7%) την Μουσική, 55 (78.6%) την Λογοτεχνία και 49 (70%) το Θέατρο. Οι 30 από αυτούς (42.9%) έχουν αξιοποιήσει τον

Χορό και 19 (27.1%) τον Κινηματογράφο. Τα ποσοστά για την Γλυπτική και την Χαρακτική είναι πολύ μικρά (17.1% και 8.6% αντίστοιχα).

Πίνακας 4. Μορφές τέχνης που έχουν αξιοποιήσει στη διδασκαλία τους

Μορφές τέχνης	Συχνότητα		Ποσοστό %	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Μουσική	57	13	81.4	18.6
Ζωγραφική	62	8	88.6	11.4
Γλυπτική	12	58	17.1	82.9
Λογοτεχνία	55	15	78.6	21.4
Χορός	30	40	42.9	57.1
Θέατρο	49	21	70	30
Κινηματογράφος	19	51	27.1	72.9
Γλυπτική-Χαρακτική	6	64	8.6	91.4

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με το φύλο των υποκειμένων ($p=0,00$) και τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,01$).

Οι 38 (54.2%) από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν αρκετά εύκολη την αξιοποίηση των έργων τέχνης στη διδασκαλία τους και οι 16 (22.9%) από πολύ έως πάρα πολύ εύκολη. Οι υπόλοιποι 16 (22.9%) θεωρούν πολύ δύσκολη την αξιοποίηση των έργων τέχνης στη διδασκαλία τους.

Ως αποτρεπτικούς παράγοντες για την αξιοποίηση των λιγότερο διαδεδομένων μορφών τέχνης στην διδασκαλία τους, οι 35 (50%) εκπαιδευτικοί αναφέρουν την έλλειψη γνώσεων, οι 24 (34.3%), την απουσία υποδομών οι 12 (17.1%), τις προσωπικές τους προτιμήσεις οι 9 (12.9%) την αδυναμία ένταξής τους στο ωρολόγιο πρόγραμμα (12.5%) και οι 7 (10.0%) την έλλειψη διδακτικού χρόνου.

Πίνακας 5. Αποτρεπτικοί παράγοντες για την αξιοποίηση λιγότερο διαδεδομένων μορφών τέχνης

Αποτρεπτικοί παράγοντες	Συχνότητα		Ποσοστό %	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Έλλειψη Γνώσεων	35	35	50.0	50.0
Έλλειψη Χρόνου	7	63	10.0	90.0
Έλλειψη Υποδομών	24	46	34.3	65.7
Θέμα Προτίμησης	12	58	17.1	82.9
Αδυναμία Ένταξης στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα	9	61	12.9	87.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,00$), τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,00$) καθώς και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,02$).

6.3 Αξιοποίηση των έργων τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία

Σχετικά με τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τα οφέλη που θα αποκομίσουν από την αξιοποίηση των έργων τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία 36 υποκείμενα (51.4%) θεωρούν πως μέσα από αυτή επιτυγχάνονται οι στόχοι των μαθημάτων σε ικανοποιητικό βαθμό. 28 υποκείμενα (40%) από τους εκπαιδευτικούς διατυπώνουν την άποψη ότι μέσα από την αξιοποίηση έργων τέχνης βελτιώνεται πολύ η μαθησιακή διαδικασία και 21 υποκείμενα (30,4%) υποστηρίζουν ότι μεταβάλλεται κατά πολύ ο ρόλος τους ως εκπαιδευτικών.

Από τα υποκείμενα της έρευνας 45 (64.3%) θεωρούν πως μέσα από την αξιοποίηση της τέχνης στο διδακτικό τους έργο αξιοποιούνται πάρα πολύ και πολύ οι σύγχρονες αρχές μάθησης στο πλαίσιο λειτουργίας της εκπαιδευτικής ομάδας.

Πίνακας 6. Αξιοποίηση σύγχρονων αρχών μάθησης στο πλαίσιο λειτουργίας της εκπαιδευτικής ομάδας

Βαθμός αξιοποίησης	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	13	18.6
Πολύ	32	45.7
Αρκετά	22	31.4
Ελάχιστα	3	4.3
Σύνολο	70	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με τα έτη διδακτικής εμπειρίας των υποκειμένων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,01$) και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,01$).

Ως προς την κατάλληλη αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μαθητών στο πλαίσιο χρήσης διαφόρων μορφών τέχνης στη διδασκαλία τους 26 εκπαιδευτικοί (37.1%) θεωρούν ότι αξιοποιούνται πολύ και 25 εκπαιδευτικοί (35.7%) διατυπώνουν την άποψη πως αξιοποιούνται πάρα πολύ.

Από τα υποκείμενα της έρευνας 50 (70%) θεωρούν πως μέσα από την αξιοποίηση διαφόρων μορφών τέχνης ικανοποιούνται πολύ έως πάρα πολύ οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών τους. Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$), τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,01$) καθώς και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,01$).

6.4 Αξιοποίηση των έργων τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες

Εξειδικεύοντας την ερώτηση για τα οφέλη που προκύπτουν για τους μαθητές ήπιες μαθησιακές δυσκολίες από την υλοποίηση διδακτικών παρεμβάσεων με αξιοποίηση μορφών τέχνης, 31 από τους εκπαιδευτικούς (45.6%) διατυπώνουν την άποψη πως μέσα από αυτή την διδακτική- εκπαιδευτική προσέγγιση υποστηρίζεται πολύ η μαθησιακή πορεία των συγκεκριμένων μαθητών.

Από τους εκπαιδευτικούς 41 (58.6%) θεωρούν ότι οι μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες βοηθούνται πολύ στο να αποκτήσουν ένα σύνολο γνώσεων αξιοποιώντας εναλλακτικές στρατηγικές μάθησης. Μάλιστα 11 εκπαιδευτικοί (15.7%) διατυπώνουν την άποψη πως οι μαθητές βοηθούνται πάρα πολύ στην απόκτηση γνώσεων μέσα από την αξιοποίηση εναλλακτικών στρατηγικών μάθησης.

Πίνακας 7. Απόκτηση γνώσεων με αξιοποίηση εναλλακτικών στρατηγικών μάθησης

Βαθμός απόκτησης γνώσεων	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	11	15.7
Πολύ	41	58.6
Αρκετά	17	24.3
Ελάχιστα	1	1.4
Σύνολο	70	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$), τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,001$) καθώς και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,00$).

Στην ερώτηση για το αν μέσα από την αξιοποίηση έργων τέχνης σε μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες αξιοποιούνται κατάλληλα στη διαδικασία μάθησης οι προϋπάρχουσες εμπειρίες της συγκεκριμένης κατηγορίας μαθητών οι 31 από τους συμμετέχοντες (44.3%) δήλωσαν ότι κάτι τέτοιο ισχύει πολύ, οι 21 (30%) ανέφεραν αρκετά και οι 14 (20%) ανέφεραν πάρα πολύ.

Πίνακας 8. Απόκτηση γνώσεων με αξιοποίηση προϋπαρχουσών εμπειριών μαθητών

Βαθμός απόκτησης γνώσεων	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	14	20
Πολύ	31	44.3
Αρκετά	21	30
Ελάχιστα	4	5.7
Σύνολο	70	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$), και τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,02$).

Τέλος ερωτώμενοι για το αν πιστεύουν ότι στο πλαίσιο υλοποίησης διδασκαλίας με χρήση έργων τέχνης οι μαθητές με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες αναπτύσσουν δεξιότητες και ικανότητες οι 34 (48.6%) από τους εκπαιδευτικούς δήλωσαν ότι αυτό ισχύει πολύ, οι 18 (25.7%) ανέφεραν αρκετά και οι 15 (21.4%) δήλωσαν πάρα πολύ. Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$), καθώς και την περιοχή στην οποία βρίσκεται το σχολείο στο οποίο υπηρετούν ($p=0,00$).

6.5 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή έργων τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία

Διερευνώντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την αξιοποίηση έργων τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία οι 24 (34.3%) δήλωσαν ότι αυτές σχετίζονται πολύ με την έλλειψη θεωρητικών γνώσεων σε σχέση με τη διαδικασία εφαρμογής της συγκεκριμένης διδακτικής μεθόδου, ενώ οι 31 (44.3%) ανέφεραν ότι οι δυσκολίες σχετίζονται πολύ με την έλλειψη θεωρητικών γνώσεων σε σχέση με τις προδιαγραφές σωστής εφαρμογής της μεθόδου. Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,02$), τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,01$) καθώς και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,02$).

Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα 30 υποκείμενα (40.0%) θεωρούν ότι η απουσία κουλτούρας αξιοποίησης διαφόρων μορφών τέχνης στη σχολική μονάδα σε συνδυασμό με

την απουσία κατάλληλου υποστηρικτικού πλαισίου από τους συναδέλφους σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη δυσκολία εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου στη διδακτική πράξη.

Από τα υποκείμενα της έρευνας 39 (55.7%) διατυπώνουν την άποψη πως ή έλλειψη κατάλληλου υποστηρικτικού πλαισίου από τους γονείς για την αξιοποίηση της συγκεκριμένης μεθόδου κατά την άσκηση του διδακτικού τους έργου, θεωρείται ως ένα από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν για την αποτελεσματική εφαρμογή της σε πολύ μεγάλο και αρκετά μεγάλο βαθμό.

Πίνακας 9. Έλλειψη κατάλληλου υποστηρικτικού πλαισίου από τους γονείς

Βαθμός	Συχνότητα	Ποσοστό %
Πάρα πολύ	7	10
Πολύ	20	28.6
Αρκετά	19	27.1
Ελάχιστα	14	20
Καθόλου	10	14.3
Σύνολο	70	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$), τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,001$) καθώς και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,00$).

6.6 Θέματα επιμόρφωσης στη χρήση της τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία.

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών 67 (95.7%) θεωρεί απαραίτητη την επιμόρφωση τους στη χρήση ποικίλων μορφών τέχνης κατά την άσκηση του διδακτικού τους έργου.

Συγκεκριμένα 30 (42.9%) από αυτούς διατυπώνουν την άποψη πως μέσα από την επιμόρφωσή τους στην αξιοποίηση της συγκεκριμένης μεθόδου θα αποκτήσουν θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις απαραίτητες για την αποτελεσματική αξιοποίηση της μεθόδου, 25 (35.7%) διατυπώνουν την άποψη πως θα βελτιώσουν την ποιότητα και αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού τους έργου, 12 (17.1%) διατυπώνουν την άποψη πως θα τους δοθεί η δυνατότητα για κατάλληλη ενεργοποίηση όλων των μαθητών τους στη διδασκαλία τους, ενώ 7 (10%) διατυπώνουν την άποψη πως θα αποκτήσουν τα κατάλληλα εργαλεία για ανάπτυξη ποικίλων δεξιοτήτων και ικανοτήτων των μαθητών τους. Επίσης στο πλαίσιο της συγκεκριμένης επιμόρφωσης 5 (7.1%) από τους συμμετέχοντες διατυπώνουν την άποψη ότι θα έχουν την ευκαιρία να βελτιωθούν οι ίδιοι ως εκπαιδευτικοί.

Πίνακας 10. Λόγοι σύμφωνα με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί επιθυμούν επιμόρφωσή τους στην χρήση της τέχνης στη μαθησιακή διαδικασία

Λόγοι	Συχνότητα		Ποσοστό %	
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Βελτίωση εκπαιδευτικού	5	65	7.1	92.9
Βελτίωση αποτελεσματικότητας εκπαιδευτικού έργου	25	45	35.7	64.3
Παροχή θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων	30	40	42.9	57.1
Απόκτηση κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων	6	64	8.6	91.4
Ενεργοποίηση όλων των μαθητών	12	58	17.1	82.9
Ανάπτυξη δεξιοτήτων - ικανοτήτων μαθητών	7	63	10	90

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με το φύλο των υποκειμένων ($p=0,00$), την ηλικία τους ($p=0,00$), καθώς και τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,00$).

Σε σχέση με το περιεχόμενο της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση ποικίλων μορφών τέχνης στη διδακτική τους πράξη από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνουμε τα ακόλουθα: 20 υποκείμενα (28.6%) θα επιθυμούσαν την γνωριμία τους με διαδεδομένες μορφές τέχνης όπως το θέατρο, τη μουσική και το χορό. 17 υποκείμενα (24.3%) θα επιθυμούσαν την επιμόρφωσή τους σε θέματα σχετικά με μη διαδεδομένες μορφές τέχνης όπως τη γλυπτική, τη χαρακτική και τον κινηματογράφο, ενώ 17 υποκείμενα (24.3%) θα επιθυμούσαν να επιμορφωθούν σε θέματα σχετικά με την σύνδεση της τέχνης με τα νέα αναλυτικά προγράμματα. Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,02$), καθώς και τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,01$).

Τέλος αναφορικά με την μέθοδο επιμόρφωσή τους οι 25 από τους εκπαιδευτικούς (35.7%) θα προτιμούσαν να επιμορφωθούν με την αξιοποίηση παραδοσιακών μεθόδων επιμόρφωσης, οι 22 (31.4%) με πιο σύγχρονες μεθόδους και οι 23 (32.9%) με συνδυασμό παραδοσιακών και σύγχρονων μορφών επιμόρφωσης.

Πίνακας 11. Μέθοδοι επιμόρφωσης που επιθυμούν οι εκπαιδευτικοί

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Παραδοσιακή	25	35.7
Σύγχρονη	22	31.4
Συνδυασμός παραδοσιακής και σύγχρονης	23	32.9
Σύνολο	70	100.0

Από τη διμεταβλητή ανάλυση με έλεγχο του κριτηρίου χ^2 στατιστική σημαντικότητα ($\alpha \leq 0,05$) παρατηρήθηκε σε σχέση με την ηλικία των υποκειμένων ($p=0,01$), τα έτη διδακτικής τους εμπειρίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ($p=0,00$), καθώς και τις μεταπτυχιακές τους σπουδές ($p=0,02$).

7. Συμπεράσματα

Από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι οι συμμετέχοντες γνωρίζουν τις περισσότερες από τις μορφές τέχνης. Στη διδασκαλία τους χρησιμοποιούν τις πιο διαδεδομένες όπως ζωγραφική, μουσική, λογοτεχνία, θέατρο. Η χρήση αυτών των μορφών τέχνης έναντι των άλλων ερμηνεύεται αν αναλογιστούμε ότι οι προαναφερόμενες μορφές τέχνης είναι πιο οικείες στους εκπαιδευτικούς και αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια στη χρήση τους.

Οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής θεωρούν στην πλειοψηφία τους ως ενδιαφέρουσα την αξιοποίηση έργων τέχνης στη διδασκαλία τους. Αισθάνονται δυσκολία στην αξιοποίηση της μεθόδου καθώς δεν διαθέτουν κατάλληλη επιμόρφωση και δεν αισθάνονται έτοιμοι στο να την αξιοποιήσουν με αποτελεσματικό τρόπο στη διδασκαλία τους.

Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι η αξιοποίηση έργων τέχνης συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της διδασκαλίας, καθώς επίσης και στην αλλαγή του ρόλου τους ως εκπαιδευτικών. Διατυπώνουν την άποψη πως στο πλαίσιο αξιοποίησης έργων τέχνης αξιοποιούνται σύγχρονες αρχές μάθησης. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών ερμηνεύονται αν λάβουμε υπόψη μας πως μέσα από την χρήση έργων τέχνης αξιοποιούνται κατάλληλα οι προϋπάρχουσες εμπειρίες καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών με ήπιες μαθησιακές δυσκολίες, ενώ παράλληλα οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες όπως κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, συναισθηματική έκφραση (Papadakis & Fragoulis, 2013).

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ως βασικές δυσκολίες αξιοποίησης της μεθόδου την έλλειψη θεωρητικών γνώσεων σε συνδυασμό με την απουσία πρακτικής άσκησης. Επίσης ως δυσκολίες θεωρούν την απουσία ανάλογης κουλτούρας τόσο από τη σχολική μονάδα όσο και από τους συναδέλφους τους. Οι δυσκολίες που αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί είναι προφανείς αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι εκπαιδευτικοί σε αρκετές περιπτώσεις δυσκολεύονται να υιοθετήσουν καινοτόμες εκπαιδευτικές πρακτικές όταν δεν τις

γνωρίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό και όταν δεν αισθάνονται έτοιμοι να τις υλοποιήσουν. Επίσης η απουσία ανάλογης κουλτούρας στο σχολικό περιβάλλον σε συνδυασμό με την ανάλογη υποστήριξη από τους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας, επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την επιθυμία τους για αξιοποίηση καινοτόμων εκπαιδευτικών πρακτικών.

Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητη την επιμόρφωσή τους στη χρήση της μεθόδου καθώς δεν αισθάνονται έτοιμοι για την εφαρμογή της. Επιθυμούν η επιμόρφωσή τους να έχει όχι μόνο θεωρητικό χαρακτήρα αλλά να συνδυάζεται και με αξιοποίηση πρακτικής άσκησης. Ως πιο κατάλληλη μορφή επιμόρφωσης θεωρούν τον συνδυασμό της παραδοσιακής και της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης. Στο πλαίσιο της επιμόρφωσής τους θα αποκτήσουν τις δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται καθώς και τα κατάλληλα εργαλεία για την αποτελεσματική αξιοποίηση της μεθόδου στο εκπαιδευτικό τους έργο.

Βιβλιογραφία

- Αλεξάνδρου, Κ. (1998). *Μαθησιακές δυσκολίες*. Αθήνα: Δανιάς.
- Βάμβουκας, Μ. (2006). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Bell, J. (1997). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cohen, M., & Manion, L. (1997). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Eisner, E. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. New Haven and London: Yale University Press.
- Gardner, H. (1990). *Art Education and Human Development*. California, Los Angeles: The Getty Education Institute for the Arts.
- Ημέλλου Ο. (2011). Ένταξη και ισότιμη συνεκπαίδευση μαθητών με δυσκολίες μάθησης στο γενικό σχολείο. Στο: Γ. Αλεβίζος, Α. Βλάχου, Α. Γενά, Σ. Πολυχρονοπούλου, Σ. Μαυροπούλου, Α. Χαρούπιας & Ουρ. Χιουρέα (Επ.), *Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*. Αθήνα: ΥΠΔΒΜΘ.
- Javeau, C. (2000). *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. (μτφ.), Τζαννόνε-Τζώρτζη. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καυκούλα, Ε.(2010). Ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών. Στο Αθ. Τσιπλητάρης (Επ.), *Πρακτικά 5^{ου} Πανελλήνιου συνεδρίου με θέμα «Μαθαίνω πως ν μαθαίνω»* (σ.1-10).Αθήνα: ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.
- Κόκκος, Α. & Μέγα, Γ.(2007). Ερευνητικό έργο σε εξέλιξη: Κριτικός στοχασμός και τέχνη στην εκπαίδευση, *Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων*,12,16-21.
- Κόκκος, Α.(2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Κολιάδης, Εμ.(1994). *Ψυχοπαιδαγωγικά μοντέλα αντιμετώπισης μαθησιακών δυσκολιών άτομα με ειδικές ανάγκες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Κούσουλας, Φ. & Μέγα, Γ.(2005). Γλώσσα και Τέχνη: Πρόταση για μια δημιουργική διδασκαλία. Έρευνα σε εκπαιδευόμενους του Δημοτικού Σχολείου. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 40,120-133.
- Κυπριωτάκης, Α. (1989). *Τα ειδικά παιδιά και η αγωγή τους*. Ηράκλειο: Ψυχοτεχνική.
- Μέγα, Γ.(2002). *Οι τέχνες ως μέσο αποτελεσματικής μάθησης: Το παράδειγμα του γλωσσικού μαθήματος*. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Επιστημών Αγωγής, Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Μέγα, Γ.(2011). Η αξιοποίηση της αισθητικής εμπειρίας στην Εκπαίδευση. Στο *Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, τ.Α Γενικό Μέρος*, (σ. 62-80). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Μπότας Α. (2008). Παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες στο σχολείο. Ένα ενδεικτικό σχέδιο διδασκαλίας στο μάθημα της Γλώσσας Α' Δημοτικού. Μελέτη Περίπτωσης: 2^ο Δημοτικό Σχολείο Ρόδου, 2004, *Επιστημονικό Βήμα*, 9, 72-80.
- Perkins, D.(1994). *The Intelligent Eye: Learning to Think by Looking at Art*. California, Los Angeles: The Getty Education Institute for the Arts.
- Phillips, N. & Fragoulis, I. (2012). The use of art in the Teaching Practice for Developing Communication Skills in adult, *International Education Studies*, Volume 2,132-138.
- Τριλιανός, Αθ. (1992). *Μεθοδολογία της διδασκαλίας*. Αθήνα: Τολίδης.